

DR. SZABÓ ZSOLT

PhD-hallgató

BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYVEINK KORRUPCIÓS TÉNYÁLLÁSAINAK NÉHÁNY SAJÁTOSSÁGA

I. A Csemegi-kódex

A magyar büntetőtörvénykönyv a büntettekről és vétségekről szóló 1878. évi V. törvénycikk (a továbbiakban: Csemegi-kódex vagy Kódex) XLII. Fejezete rendelkezett – többek között – a korrupciós bűncselekményekről. A Csemegi-kódex definiálta a hivatalos személy (közhivatalnok) fogalmát,¹ deklarálta az aktív és a passzív hivatali vesztegetés törvényi tényállásait. A közhivatalnoktól elkülönítette a bírót, a vizsgáló bírót és az esküdtszéki tagot, valamint az ügyvédet.

A közhivatalnok fogalma,² pontosabban halmaza a későbbiekben szűkítésre került a Legfelsőbb Bíróság által, tekintettel arra, hogy a rendkívül tág értelemben definiált kvázi terminus technikus alapján az állam minden negyedik polgára közhivatalnoknak minősült. A közhivatalnok „utódja” lett a hivatalos személy fogalma.³ A Kódex 465. és 467. §-ai a következők:

„465. § Azon közhivatalnok, aki a hivatalnál fogva teljesítendő cselekményért vagy annak mulasztásáért ajándékot vagy jutalmat követel, elfogad, vagy az ez iránti ígéretet nem utasítja vissza, ha cselekménye vagy mulasztása nem járna hivatali kötelessége megszegésével: megvesztegetés vétsége miatt egy évig; ha pedig azzal járna: két évig terjedhető fogházzal büntetendő.

---

1 Közhivatalnoknak minősült például az állam által közvetlenül kezelt kórházban alkalmazott orvos.

2 Bővebben ld.: LUKÁCS László: A hivatalos személy büntetőjogi fogalmáról, „de lege ferenda”, Jogi Tudományi Közlöny, 1955/10. 556-568.

3 BÉKÉS Imre: A vesztegetés, a tiltott előny, és a befolyással üzérkedés büntette, *Rendőrségi Szemle*, 1955/3. 242-243.

467. § Azon közhivatalnok, aki az adott vagy ígért ajándékért vagy jutalomért, hivatali kötelességét akár cselekvés, akár mulasztás által megszegi: a megvesztegetés büntette miatt (...) büntetendő.”

A Kódex 465. § első fordulata értelmében tehát a közhivatalnok azért büntetendő, ha már azért elfogadja vagy követeli az ajándékot vagy a jutalmat, hogy hivatali kötelességét – amelyre hivatalánál fogva köteles – teljesítse. Ugyanezen paragrafus második fordulata rögzíti, hogy a megvesztegetés büntette súlyosabban büntetendő, ha az első fordulat szerinti elkövetési magatartása hivatali kötelessége megszegésével is jár.

A 467. § alapján pedig a közhivatalnok azért volt öt évig terjedő fegyházbüntetéssel büntetendő, mivel a neki adott vagy ígért előny ellentételezéseként (célzotan) szegte meg hivatali kötelességét. A Kódex 470. §-a büntetni rendeli az aktív hivatali vesztegetőt, a 483. § pedig azt az ügyvédet fenyegeti szabadságvesztéssel, aki védence kárára, ártalmára kötelességellenesen jár el ajándékért vagy ígértért cserébe. A jogalkotó a közhivatalnokot súlyosabban rendeli büntetni, mivel a közhivatalnok törvényőrző – és nem törvénytörő – funkciójából adódóan a bizalmi indexe magasabb.⁴

Békés Imre a már hivatkozott művében meghatározza, és példával szemlélteti, hogy a hivatalos személy mikor felel csak és kizárólag a hivatala belső szabályainak megszegéséért (belső, fegyelmi felelősség) és mikor ütközik cselekménye a törvénybe. Utóbbi – büntetőjogi felelősséget megalapozó – magatartásához elengedhetetlen „a hivatali kötelességszegés és annak útján valami állami vagy állampolgári érdek sértése vagy veszélyeztetése.” Álláspontja szerint nem valósít meg bűncselekményt, ha valaki azért ad pénzt a hivatalnoknak, hogy az a munkahelyére késve érkezzon be, ugyanis ez a kötelességszegő magatartás csak a hivatal belső rendjét sérti, nincs kihatással az állam, illetve az állampolgárok érdekeire.⁵

A fegyelmi szabályok megsértése nem más, mint rendbontás, ezért a közhivatalnok ugyanazon cselekedetért való fegyelmi és büntetőjogi felelősségre vonás nem ütközik a ne bis in idem elvébe.⁶ Ezzel ellentétes álláspont szerint az elhatárolás a cselekmény társadalomra veszélyességének fokában keresendő, e körben értékelni kell az elkövető személyét, az elkövetett cselekmény jellegét és a beállt következmények súlyát.⁷

Békés Imre művében további fontos megállapítást tesz. Nem beszélhetünk „kötelességszegésre indító törekvésről” (ezáltal vesztegetésről sem), ha nem olyan kötelességszegésre irányul a befolyásolás, amelyre a hivatalos személynek van ráhatása. Azaz a hivatalos személynek a

4 KÓHALMI László: Joghistoria villanások a magyar korrupció-büntetőjog történetéből, *Jura*, 2013/1. 151.

5 BÉKÉS i. m. 244.

6 ANGYAL Pál: *Hivatali és ügyvédi büntettek és vétségek. A magyar büntetőjog kézikönyve 21.* Attila-nyomda, Budapest, 1943. 25-26.

7 GERGELY Ernő: A korrupciós bűncselekményekről, *Rendőrségi Szemle*, 1959/8. 579.

feladat ellátása, teljesítése hivatali hatásköréből, szolgálatából kell származzon, arra visszavezethetőnek kell lennie⁸ (hivatali működésével kapcsolatban tényállási elem).

II. Az egyes közéleti visszaéléseket büntető rendelkezésekről szóló 1942. évi X. törvénycikk

A büntetőtörvénykönyv általános részéről szóló 1950. évi II. törvény (a továbbiakban: Bt.) hatályba lépését megelőzően, 1942. július 19. napján kihirdették az egyes közéleti visszaéléseket büntető rendelkezésekről szóló 1942. évi X. törvénycikket, amely a Csemegi-kódex rendelkezéseit modernizálta.⁹ A törvénycikk a Kódex 465-470. §-it helyezte hatályon kívül, továbbá új törvényi tényállásként rögzítette a tiltott ajándékozást és a befolyással üzérkedést.

A tiltott ajándékozás (3. §) mint kvázi szubszidiárius bűncselekményt az valósította meg, akinek az elkövetési magatartása még nem merítette ki az aktív hivatali vesztegetés tényállását, azonban az általa nyújtott vagyoni előnyt annak célzatával nyújtja, hogy a későbbiekben a hivatalos személy a közérdek kárára befolyásolható legyen. A tiltott ajándék követelése és elfogadása (4. §) is büntetendő volt. Érdemesnek tartom kiemelni, hogy a Kúria a 2018.13. EH-ban a következőket rögzíti: tekintettel arra, hogy a jogalkotó a Btk. 293. § (1) bek. kiegészítette a befolyásolni törekszik¹⁰ tényállási elemmel, emiatt külön vizsgálatot és értékelést követel a hivatali aktív vesztegető célzata,¹¹ illetve az, hogy az előnyt mikor adta, ígérte. A Kúria nem az előny értékét veszi alapul,¹² hanem az időbeliséget, valamint a célzatot, és miként fogalmaz „*a kétoldali fenyegetettség alapuló büntetőjogi védelem egyoldali lett.*”

A Kúria értelmezése szerint a passzív hivatali vesztegető minden esetben elköveti a bűncselekményt, függetlenül attól, hogy az előnyt hivatali működése alatt, vagy azt követően, hivatali működése befejezése után fogadja el. Az aktív hivatali vesztegető azonban nem feltétlenül valósít meg bűncselekményt.¹³

8 BÉKÉS i. m. 246.

9 WIENER A. Imre: *A korrupciós bűncselekmények szabályozása a Csemegi Kódextől napjainkig*, Györgyi Kálmán jubileum, KJK, Budapest, 2004. 632.

10 A Kúria a fogalmat megkülönbözteti a rábírn törekszik fogalmával. A rábírn törekszik az az eredménytelen felhívás, míg a befolyásolni törekszik alatt érteni kell, hogy az elkövető mindent megtett a deliktum elkövetésére irányuló elhatározása érdekében.

11 Az rBtk. 253. § (1) bek. nem kívánt meg célzatot.

12 Lsd. még BH 2016. 3.

13 „(...) amennyiben bizonyított, hogy az aktív vesztegető már a hivatalos személy működése közben elhatározta a jogtalan előny későbbi juttatását, és ezt a szándékát kifejezte, akkor az aktív oldalon álló elkövető cselekménye is tényállásszerű, ellenkező esetben pusztán az előny önkéntes utólagos adása nem valósít meg bűncselekményt.”

Békés Imre megállapításával összhangban a jogalkotó követte azt az álláspontot, miszerint ha nincs köteleltségzésre indító törekvés vagy nincs hivatali (szolgálati) működésével kapcsolatban tényállási elem, úgy nincs helye büntetőjogi felelősségre vonásnak, csupán a fegyelmi felelősség jöhet szóba. A tiltott ajándékozás vétségével a jogalkotó azt fejezte ki, hogy az esetenként nyújtott (csepegtetett) vagyoni előnyök a jövőben viszont alkalmasak lehetnek arra, hogy a hivatalos személyt kedvezőbb belátásra bírják az adott ügy elintézése folyamataiban, e körben már nincs elég elrettentő hatása a fegyelmi eljárásnak.¹⁴

Fontos megjegyezni azt is, hogy a törvénycikk 3. §-a már tartalmazta azt a büntethetőséget kizáró okot, miszerint „nem büntethető, aki az előnyt a közhivatalnok követelésére adta vagy ígérte, ha vonakodása esetére jogtalan hátránytól tarthatott.”

III. A Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény

A Csemegi-kódex Különös Részi korrupciós tényállásait a Magyar Népköztársaság Büntető Törvénykönyvéről szóló 1961. évi V. törvény¹⁵ reformálta meg, tekintettel arra, hogy a Kódex novelláris kiegészítései, valamint a Btá., illetve ezeket a jogszabályokat módosító, kiegészítő törvények, törvényerejű rendeletek célja nem a Különös Részi tényállások módosítása volt.¹⁶

Az 1961. évi V. törvény elsőként váltotta fel a közhivatalnok fogalmat a hivatalos személy fogalmára.¹⁷ Továbbá, ahogyan azt a lentebb hivatkozott jogszabályhely is mutatja, megtartotta a törvény azt a büntethetőséget kizáró okot, amely azt az aktív vesztegetőt védi, aki a passzív hivatali vesztegető – még a zsarolás fokát el nem érő – által kifejtett magatartása miatt volt kénytelen előnyt adni.

„149. § (1) Az a hivatalos személy, aki hivatali kötelességének megszegésére, hatáskörének túllépésére vagy a hivatali helyzetével összefüggő egyéb visszaélésre a neki vagy tudtával másnak adott vagy ígért előnyért ajánlkozik vagy vállalkozik, illetőleg ezért a maga vagy más részére előnyt követel, kér vagy elfogad, illetőleg az előny elfogadójával egyetért, (...) büntetendő.

14 AUER György: Vesztegetés, *Magyar Szemle*, 1942/1. 20.

15 A törvény vesztegetéses tényállásai a büntetések mértékét leszámítva egyszer sem változtak a hatálya alatt.

16 BELOVICS ERVİN – GELLÉR BALÁZS – NAGY FERENC - TÓTH MIHÁLY: *Büntetőjog I. Általános Rész*, HVG-ORAC, Budapest, 2012. 35-38.

17 TÓTH DÁVID: A korrupciós bűncselekmények szabályozásának története Magyarországon, *Büntetőjogi Szemle*, 2015/3. 110.

152. § (2) *Nem büntethető, aki az előnyt a hivatalos személy kezdeményezésére adta vagy ígérte, ha vonakodása esetén jogtalan hátránytól tarthatott.*

153. § (1) *Aki azért, hogy valódi vagy színlelt befolyását hivatalos személynél érvényesítse, a maga vagy más részére előnyt követel, kér vagy elfogad (...) büntetendő.*¹⁸

Az 1961. évi V. törvény az 1942. évi X. törvényekben foglalt befolyással üzérkedés törvényi tényállásán finomított, lényegében változatlanul hagyta. Az olykor nehezen eldönthető jogi minősítés kérdését a befolyással üzérkedés és a csalás vonatkozásában jól példázza, hogy már az 1940-es évekbeli joggyakorlat sem volt mindig egységes.

A tényállás szerint a terhelt azt állította, hogy a sértett ellen feljelentés van az államrendőrség előtt, amelyet azonban el tud intézni 500 forint megfizetése ellenében, amely az előadó és egy másik személy megvesztegetésére kell. A sértettel szemben nem volt folyamatban büntetőeljárás. Az Ítéletábla a terheltet felmentette a Budapesti Törvényszék marasztaló ítélete ellenére, tekintettel arra, hogy a feljelentés hiánya miatt a befolyással üzérkedés célzata, azaz „*a vagyoni előnyt azért követelje vagy fogadja el, hogy befolyását valamely hatóságnál vagy közhivatalnoknál magánérdek előmozdítása végett érvényesítse*” hiányzott,¹⁹ a tettazonosság keretében pedig nem volt lehetősége a bíróságnak a csalás kísérlete bűncselekményének, mint a befolyással üzérkedés „*fiókbűncselekményének*” megállapítására.²⁰

IV. A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény

A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (a továbbiakban: rBtk.) hatályba lépésekor az 1961. évi V. törvény 152. § (2) bekezdést szó szerint átvette, az rBtk. 253. § (3) bekezdésben foglalt büntethetőséget kizáró ok egészen 2002. március 31. napjáig szerepelt a törvényben. A BH1990. 291. számú eseti döntés – tekintettel a 253. § (3) bekezdésre – a hivatalos személy által kötelességzegéssel elkövetett vesztegetés és a hivatalos személyként elkövetett zsarolás elhatárolását rendezte, melyben a Legfelsőbb Bíróság rögzítette, hogy ameddig a passzív vesztegető nem fejt ki erőszakot, illetve a fenyegetéssel történő kényszerítése a bírói gyakorlatban megkívánt fokot nem éri el, addig a zsarolás bűncselekménye nem tényállászerű.

Az rBtk. módosításáról szóló 2001. évi CXXI. törvény 43. § az idézett jogszabályhely helyett beiktatta a 255/A. § (1)-(2) bekezdéseit, amelyek már büntethetőséget megszünte-

18 A törvényi tényállások idézése nem teljes, a minősített eseteket (pl. üzletszerűség) nem tartalmazza a szöveg.

19 Jelenlegi gyakorlathoz lsd.: BH2017. 390.

20 TIMÁR István: Befolyással üzérkedés a budapesti ítéletábla döntésének tükrében, *Jogtudományi Közöny*, 1948/24. 516.

tő okot tartalmaztak.²¹ Álláspontom szerint nemcsak azért volt problémás a jogszabály módosítása, mert a jogalkotó büntethetőséget kizáró ok helyett büntethetőséget megszüntető okot alkotott, hanem ebből következően azért is, mert ha adott ügyben a vád tárgya több bűncselekmény bűnhalmazat miatt, és ha a vádemelést megelőzően az ügyek elkülönítésére nem volt indítvány, vagy az indítványt a nyomozó hatóság elutasította, ugyanígy a tárgyalási szakban, még akkor sem lett volna helye az első érdemi tárgyaláson az eljárás megszüntetésének a korrupciós bűncselekmény vonatkozásában, ha a tekintetben a 255/A. § (1)-(2) bekezdésben foglalt feltételek teljesültek.²²

A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény (a továbbiakban: Btk.) a büntetés korlátlan enyhítését, különös méltánylást érdemlő esetben a büntetés mellőzését helyezi kilátásba,²³ ha az elkövető a bűncselekményt a hatóságnak bejelenti, mielőtt az annak tudomására jut, és a körülményeket feltárja, valamint a jogtalan vagyoni előnyt átadja.

V. A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény

A működésével kapcsolatban tényállási elem utal arra, hogy a hivatalos személy speciális alanya a bűncselekménynek. Hivatali minőségére tekintettel ad vagy ígér jogtalan előnyt az aktív hivatali vesztegető, hivatali minőségére tekintettel fogad el a hivatalos passzív vesztegető.

A hivatali vesztegetés tényállási eleme a „*működésével kapcsolatban*” kéri a jogtalan előnyt. Görgényi Ilona vizsgált megállapításait,²⁴ a bírói gyakorlatot²⁵ és a Btk. miniszteri indoklását is szemügyre véve: az előny kérésének kapcsolatban kell állni a hivatalos személy működésével. Az előny kérhető bármilyen 1) folyamatban lévő ügygel kapcsolatban,²⁶ vagy 2) ügytől teljesen függetlenül, ilyenkor a hivatalos személy „jóindulatának” elnyerése a motívum, 3) későbbi viszonzás reményében. Lehet 4) utóbb is előnyt kérni valamilyen múltbeli, már teljesített (kötelességhez) magatartás honorálásaképp.²⁷ Beszélhetünk tehát egyide-

21 ÍH2014. 55. Győri Ítéletábla Bpkf.62/2014/2.

22 BH2009. 233.

23 A két jogintézmény közötti különbség ebben az esetben is szemmel látható, hiszen míg büntethetőséget kizáró ok esetében felmentő ítéletet kell hozni, addig utóbbi esetben a terhelt büntetőjogi felelősségét megállapítják, csupán a büntetés kiszabása során „kezdeményben részesül”.

24 CSEMÁNE Váradi Erika - GÖRGÉNYI Ilona – GULA József - LÉVAY Miklós – SÁNTHA Ferenc: *Magyar Büntetőjog, Különös Rész* 2. köt. Complex, Budapest, 2006. 105-106., 122-124.

25 BH1998. 414., BH1981. 268.

26 BH1994. 62.

27 RABÓCZKI Endre (szerk.): *Magyar büntetőjog. Kommentár a gyakorlat számára* II. köt. HVG-ORAC, Budapest, 2002. 695.

jűségéről, előzetes²⁸ vagy utólagos kérésről is, tekintettel a hivatalos személy működésére. Az sincs kizárva, hogy a felek kapcsolata 5) egyfajta állandósult keret között létezik.²⁹ Az előbbi öt pontot alapul véve a hivatalos személy kötelességszegéséért előre és utólag, kötelessége teljesítéséért előre és utólag is kérhet, illetve fogadhat el jogtalan előnyt vagy ígéretet.

„A kért stb. előnynek nem is kell konkrét ügyhöz kapcsolódnia, elég, ha a hivatalos személy általános működésével kapcsolatos. Ha a hivatalos személyre az előnyt működési körén kívül, más hivatalos személyre vonatkozó személyes befolyásolás érvényesítésére való hivatkozással fogadja el, akkor hivatali befolyással üzérkedés miatt felel. Ha pedig a hivatalos személy az előnyt nem működésével kapcsolatban kéri, és nem is hivatkozik más hivatalos személyre vonatkozó befolyásolásra, de azért, hogy jogtalan előnyt szerezzen, hivatali helyzetével egyébként visszaél, akkor hivatali visszaélés miatt felel.”³⁰

Amint azt az előadásomban is kifejtettem, a friss bírói gyakorlat egyre jobban vizsgálja a társadalomra veszélyesség fennállását, meglétét, ha korrupciós bűncselekmény a vád tárgya, mondhatni, még intenzívebben, ha a terhelt cselekménye teljes mértékben tényállásszerű.³¹

A Btk. 293. § (1)-(2) bekezdései értelmében:

„293. § (1) Aki hivatalos személyt a működésével kapcsolatban neki vagy rá tekintettel másnak adott vagy ígért jogtalan előnnyel befolyásolni törekszik, büntett miatt (...) büntetendő.

(2) (...) büntetendő a vesztegető, ha a jogtalan előnyt azért adja vagy ígéri, hogy a hivatalos személy a hivatali kötelességét megszegje, a hatáskörét túllépje, vagy a hivatali helyzetével egyébként visszaéljen.”

A büntetések, az intézkedések, egyes kényszerintézkedések és a szabálysértési elzárás végrehajtásáról szóló 2013. évi CCXL. törvény tételesen meghatározza az elítélt jogait, a büntetés-végrehajtási Etikai Kódex pedig rögzíti a személyi állomány magatartási szabályait. Ugyanígy, az egészségügyről szóló 1997. évi CLIV. törvény rendelkezik a betegek jogairól, a Magyar Orvosi Kamara Etikai Kódexe az egészségügyi dolgozókra írnak elő követendő magatartási szabályokat.

Példának okáért, az elítélt kérelmezheti, hogy az illetékes az adott zárkájából helyezze át egy másik zárkába, mivel élete vagy testi épsége veszélyben van a zárkatársai magatartása miatt. Az orvos követelhet a betegtól, vagy annak hozzátartozójától jogtalan előnyt, azért, hogy a beteget ellátásban, vagy magasabb fokú, illetve meggyorsított ellátásban részesítse. A büntetés-végrehajtási intézet tisztje pedig indokolás nélkül megtagadhatja az elítélt kérelmét, megszegve a jogszabályoknak előírt kötelezettségét.

28 BH1982. 3.

29 GELLÉR Balázs: Paraszolvencia – büntetőjogi kategória? *Med. et. Jur.* 2013/4. 19.

30 KIS Norbert – HOLLÁN Miklós – GELLÉR Balázs: *A Büntető Törvénykönyv magyarázata, II. köt. Különös Rész.* Magyar Közlöny Lap-és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2006. 874-875.

31 EH2015. B27., EH2018. 13., EH2018. 1.

Mind az orvos, mind a tiszt cselekménye tényállásszerű, mindketten elkövetik a passzív és a hivatali passzív vesztegetés bűncselekményének minősített esetét.³² A kérdést az képezi, hogy aki a kötelességét csak és kizárólag jogtalan előnyért teljesítő (hivatalos) személyt megvesztegeti, annak cselekménye miként bírálendő el, hiszen a Btk. 290. § (1) bekezdést, illetve a 293. § (1) bekezdést megvalósította.

Álláspontom szerint nem a Btk. 290. § (5), valamint a 293. § (6) bekezdései alkalmazásának van helye, hanem társadalomra veszélyesség hiányában, mivel a cselekmény nem bűncselekmény, az eljárás meg kell szüntetni vagy felmentő ítéletet kell hozni.

VI. Összegzés

A jogalkotónak érdemes lenne fontolóra venni azt az álláspontot, hogy célszerű lenne visszatérnie az rBtk. 253. § (3) bekezdésében foglalt büntethetőséget kizáró okhoz.³³

A megvizsgált bírói gyakorlat nem ad eligazítást a fenti fiktív jogesetrel kapcsolatban, holott nem egy elrugaskodott eset, amikor a hivatalos személy jogtalan előnyt követel jogszabályban foglalt kötelezettsége teljesítéséért. Az viszont megállapítható, hogy ha és amennyiben egy esetleges kúriai határozat nem látná a társadalomra veszélyesség hiányát, úgy a terhelt büntetőjogi felelősségét a Bíróság megállapítaná, hiszen a büntethetőséget kizáró vagy megszüntető ok helyett csak a büntetés korlátlan enyhítése, mellőzése lenne alkalmazható.

32 BH2016. 3., BH2015. 212.

33 GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett – AMBRUS István: Vesztegetés: Qui vadis Domine? In.: MOLNÁR Gábor – KOLTAY András (szerk.): *Bonus Iudex: Ünnepi kötet Varga Zoltán 70. születésnapja alkalmából*. Budapest, Kúria, PPKE-JÁK, 2018. 110-111.